

Τι είναι η ερευνητική εργασία.

«Η ερευνητική εργασία είναι εργασία με χαρακτήρα ερευνητικό σε θεωρητική κατεύθυνση».

Αυτός είναι ο μοναδικός ορισμός και παράλληλα η μοναδική κατεύθυνση που δίνεται προς όλους τους φοιτητές μέσα από τον οδηγό σπουδών του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του Α.Π.Θ.

Μέσα από αυτή την πρόταση και ορισμένες τεχνικές λεπτομέρειες που αφορούν την έκταση της εργασίας, τον τρόπο δήλωσης και εξέτασης και ορισμένων ακόμα στοιχείων καλείται ο φοιτητής που έχει ολοκληρώσει το βασικό κύκλο σπουδών του να συγγράψει μια θεωρητική εργασία.

Η εργασία αυτή ουσιαστικά κατοχυρώνει μια από τις πτυχές του διπλώματος που απονέμεται στους φοιτητές, αυτή του θεωρητικού αρχιτέκτονα. Εάν, για τους λόγους που εξηγούνται παρακάτω, οδηγηθούμε στην κατάργηση της ερευνητικής εργασίας, τότε θα πρέπει να ξεχάσουν και οι φοιτητές και οι διδάσκοντες τη διεκδίκηση της ισοτίμησης του πτυχίου με master.

Τι σημαίνει όμως ερευνητική εργασία, γιατί αυτή έχει ενταχθεί υποχρεωτικά στο πρόγραμμα σπουδών και μάλιστα στον πτυχιακό κύκλο, πως πραγματοποιείται και κάτω από ποιες συνθήκες, είναι ορισμένα από τα ερωτήματα που δημιουργούνται στην πλειοψηφία των φοιτητών που καλούνται να αντιμετωπίσουν αυτό το θέμα κατά τη διάρκεια των σπουδών τους.

Κρίνεται λοιπόν σκόπιμο πριν παρουσιάσει κανείς την ερευνητική του εργασία, να δώσει τη δική του ερμηνεία στα παραπάνω ερωτήματα και να οριοθετήσει τους στόχους του, που θα προσπαθήσει να πετύχει μέσα από την εργασία αυτή, ώστε να καταστεί δυνατή η διόρθωση και η κρίση της. Διότι όταν ξεκινώντας μια εργασία, κανείς δεν έχει οριοθετήσει το παραμικρό (εκτός από την ελάχιστη έκταση των 10.000 λέξεων), τότε δε μπορεί να γίνει κριτική και διόρθωση.

Χωρίς περιορισμούς δεν υπάρχει ούτε λάθος, ούτε σωστό. Ούτε καλό, ούτε κακό. Εκτός από ορισμένους γενικούς κανόνες που αφορούν τη συγγραφή ενός οποιουδήποτε επιστημονικού κειμένου (τη σωστή καταγραφή της βιβλιογραφίας, των πηγών των εικόνων, τη σύνταξη, την ορθογραφία κ.α.), δεν υπάρχουν περιορισμοί ούτε στο θέμα, ούτε στο είδος της έρευνας, ούτε στον τρόπο παρουσίασης, ούτε στο είδος της παρουσίασης.

Και όταν ακόμα και οι γενικοί κανόνες δεν τηρούνται (παρουσίαση εργασιών χωρίς υπότιτλους στις φωτογραφίες, χωρίς πηγές, με ανεπαρκή βιβλιογραφία, ανορθόγραφες) τότε δε μπορούν με κανένα τρόπο να απαντηθούν τα υπόλοιπα ερωτήματα που αφορούν στη χρησιμότητα της εργασίας αυτής και στο περιεχόμενο της.

Μια ερευνητική εργασία - ή διάλεξη όπως χαρακτηρίζεται σε άλλα πανεπιστήμια για να τονιστεί ακριβώς η σημασία που έχει η τελική παρουσίαση στο κοινό και όχι μόνο η συγγραφή ενός τεύχους - πρέπει να περιέχει οπωσδήποτε το στοιχείο της έρευνας και της πρωτοτυπίας. Η έρευνα μπορεί να είναι είτε βιβλιογραφική είτε έρευνα πεδίου. Η έρευνα πεδίου περιέχει εκ φύσεως το στοιχείο της πρωτοτυπίας, καθώς εμπεριέχει θέσεις και απόψεις τρίτων προσώπων που εκ των πραγμάτων καταγράφονται για πρώτη

φορά. Η βιβλιογραφική έρευνα όμως, για να περιέχει έστω και ορισμένα στοιχεία πρωτοτυπίας απαιτεί βαθιά γνώση του αντικειμένου προς μελέτη και αφομοίωση βασικών εννοιών. Είναι πολύ δύσκολο σε μια βιβλιογραφική έρευνα να ξεφύγει κανείς από την απλή καταγραφή, μετάφραση και σύμπτυξη κειμένων και να προχωρήσει σε ουσιαστική ανάλυση και εξαγωγή συμπερασμάτων.

Παρατηρείται επομένως το φαινόμενο να πραγματοποιούνται εργασίες οι οποίες, ακόμα και αν πληρούν όλα τα τυπικά κριτήρια ενός σωστά γραμμένου κειμένου, αδυνατούν να προχωρήσουν έστω και σε μια παράγραφο 'νέου κειμένου', το οποίο να υποδηλώνει ότι έχει αποκτηθεί η δυνατότητα της δημιουργίας αρχιτεκτονικού λόγου μέσα από την έρευνα και τη θεωρία. Φυσικά για να αποκτηθεί αυτή η εμπειρία θα έπρεπε να υπάρχει στον υποχρεωτικό κύκλο σπουδών κάποιο μάθημα, μέσα από το οποίο να διδάσκονται οι φοιτητές τον τρόπο εκπόνησης μιας ερευνητικής εργασίας. Δυστυχώς όμως τα τελευταία χρόνια οι όποιες προσπάθειες έγιναν από διδάσκοντες που, ενώ είχαν την πρόθεση και την εμπειρία να διδάξουν ένα τέτοιο μάθημα, εξαιτίας της τοποθέτησης του μαθήματος ως προαιρετικό και της αδιαφορίας της πλειοψηφίας των φοιτητών για τα μαθήματα αυτά, κατέληξαν να τα αποσύρουν σταδιακά.

Εδώ ακριβώς είναι η λεπτή γραμμή μεταξύ μιας διατυπωμένης πρόθεσης μέσω ενός προγράμματος σπουδών και της ουσίας της εκπαιδευτικής διαδικασίας που δεν είναι άλλη από το να παράγει επιστήμονες, οι οποίοι είναι οι ίδιοι που θα κληθούν αύριο να αποδείξουν ότι το πτυχίο που κρατάνε στα χέρια τους αντιπροσωπεύει μια βιωμένη πραγματικότητα και αποκτημένη γνώση και όχι μια άσκηση επί χάρτου μιας ομάδας ανθρώπων, οι οποίοι παρ' όλη την καλή πρόθεση δεν κατάφεραν να μεταδώσουν στο ίδιο το Τμήμα και κατά συνέπεια στο διδακτικό προσωπικό και τους φοιτητές, το όραμα τους. Και βέβαια ούτε οι φοιτητές είναι άμοιροι ευθυνών, όταν επιλέγουν - για λόγους είτε ευκολίας είτε προσωπικούς - για την ερευνητική τους εργασία καθηγητές οι οποίοι, παρ' όλη την καλή τους διάθεση, δεν έχουν την εμπειρία και τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν τη συγγραφή ενός επιστημονικού κειμένου.

Προχωρώντας ακόμα παραπέρα, έναν ακόμα λόγο για να ορίσει ο φοιτητής την προσωπική του έννοια του ερευνητικού θέματος και των στόχων που ο ίδιος έχει θέσει αποτελεί το γεγονός ότι - παρ' τις οδηγίες του οδηγού σπουδών και τις αλληπάλληλες επικλήσεις προς το Τμήμα - η δημόσια παρουσίαση της εργασίας είναι μεν ανοιχτή προς όλους τους φοιτητές και τους διδάσκοντες, αλλά εξετάζεται και βαθμολογείται μόνο από τον επιβλέποντα διδάσκοντα. Αποτελεί επομένως ο τρόπος αυτός της εξέτασης έναν αυτοαναϊρούμενο φαύλο κύκλο, όπου ο ίδιος ο διδάσκοντας - σε συνεργασία με τον οποίο έχει ξεκινήσει, προχωρήσει και ολοκληρωθεί μια εργασία - καλείται ουσιαστικά να διορθώσει τον εαυτό του μέσα από την εργασία ενός φοιτητή.

Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο μιας ερευνητικής εργασίας - διάλεξης είναι ο τρόπος της παρουσίασης της.

Ορίζεται από τον οδηγό σπουδών ότι ο μέγιστος χρόνος παρουσίασης μιας ερευνητικής εργασίας είναι τα τριάντα λεπτά. Όσο και αν το πανεπιστήμιο αποτελεί ένα θεσμό που προασπίζει την ελευθερία του ατόμου και τόσα άλλα σημαντικά αγαθά, είναι σημαντικό για ένα φοιτητή να συνειδητοποιήσει και να μάθει - έστω και την ύστατη στιγμή - ότι σε ορισμένα πράγματα όταν τίθενται ορισμένοι περιορισμοί, είναι για να τηρηθούν. Ανεξάρτητα από το αν συμφωνούμε μαζί τους ή όχι, οι περιορισμοί αυτοί έχουν οριστεί ύστερα από σκέψη, συζήτηση και προσπάθεια ορισμένων ανθρώπων με σκοπό τη δημιουργία καταρχάς μιας κοινής συνισταμένης και ενός μέτρου σύγκρισης όλων των

εργασιών και στη συνέχεια για την τήρηση μιας διαδικασίας που πρέπει να ολοκληρωθεί σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Επομένως, όποιος δε συμφωνεί με αυτούς τους περιορισμούς και νιώθει ότι έχει τόσα πολλά πράγματα να παρουσιάσει, μπορεί να το κάνει. Αλλά να υποστεί όμως τις συνέπειες της πράξης του αυτής, η οποία αδικεί όλους τους συναδέλφους του, οι οποίοι μπορεί να είχαν εξίσου πολλά πράγματα να πουν, σεβάστηκαν όμως τη διαδικασία και τα συνέπτυξαν μέσα στο προβλεπόμενο χρονικό διάστημα. Διότι δεν αρκεί μόνο μια καλή και σε βάθος έρευνα, αλλά χρειάζεται και μια εξίσου καλή, ουσιαστική και συνεπτυγμένη παρουσίαση της έρευνας αυτής, ώστε να θεωρείται πλήρης.

Οδηγούμαστε επομένως σε μια σταδιακή αυτοκατάργηση της ερευνητικής εργασίας, με ολέθρια δυστυχώς αποτελέσματα για το επίπεδο και το είδος του πτυχίου που παρέχει το Τμήμα Αρχιτεκτόνων στους φοιτητές του. Πρέπει επομένως να γίνει επιτέλους μια συζήτηση στο Τμήμα μεταξύ όλων των άμεσα ενδιαφερομένων, φοιτητών και καθηγητών, η οποία να θέσει επί τάπητος όχι μόνο τη δομή της ερευνητικής και της διπλωματικής εργασίας, αλλά κυρίως ολόκληρο το πρόγραμμα σπουδών το οποίο θεσπίστηκε ύστερα από επίπονες προσπάθειες, δοκιμάστηκε για ένα ικανό χρονικό διάστημα και ήρθε η ώρα να κριθεί η αποτελεσματικότητά του.

Αλέξιος Βανδώρος

Το κείμενο δημοσιεύτηκε το Σεπτέμβριο του 2005 ως εισαγωγικό κείμενο (εντός του συνολικού χρόνου παρουσίασης) κατά τη διάρκεια παρουσίασης της ερευνητικής εργασίας του γράφοντα σε συνεργασία με το συνάδελφο Ανδρέα Κονδύλη στο τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ.